

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה שנאמרה השבוע בישיבת פוניב'ז

ביטול תורה נקרא 'כי דבר השם בזה', כי דבר שאדם מחשיב הרי הוא משתדל להשיגו, וכמו כסף, שמי שאוהב כסף עושה כל מיני השתדלות להשיג כסף, וכן כבוד, יש אנשים שמוסרים ומבזים עצמם בשביל כבוד, כי הם אוהבים כבוד וזה מושך אותם, ואם התורה הייתה מושכת והיו מחשיבים את עסק התורה, בודאי היה אחרת.

יראת שמים מחייבת התמדה בתורה

ובאמת הרי יש יראת שמים, כי ביטול תורה זה חטא, ועל חטא אפילו בשוגג יש עונשים ודיני שמים, ולכן ממילא צריכה להיות חרטה, ומי שהוא בעל אמונה שלמה עם יראת שמים בשלמות, הרי היראה מחייבת התמדה בתורה, כי יש יראת העונש! ויש עונשים בעולם הזה ובעולם הבא, ומצד שני להיפך אם עוסקים בתורה אזי אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, וכשחיים עם אמונה כזו בשלמות כל ההנהגה היא אחרת.

ויראת שמים היא מצות עשה (דברים י, כ) את השם אלוֹקֵיךָ תִירָא, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, יז) כתב שזה מהמעלות העליונות שיש בהן הרבה מדרגות, "לכל אחת מהנה כמה מדרגות", והאדם חייב להשיג את כל המדרגות, להוסיף ולהוסיף ביראת שמים.

ואמרו חז"ל (ברכות לג, ב) כי יראת שמים לגבי משה רבינו "מילתא זוטרתא היא", אצל משה רבינו, שעליו נאמר (במדבר יב, ח) ותמונת השם יביט, ואמר ונחמו מה (שמות טו, ז), עם בהירות האמונה כל כך של משה רבינו זה מילתא זוטרתא, אבל סתם אנשים כמונו צריכים להוסיף ולהוסיף יראת שמים, לחזק תמיד את היראה, ויש הרבה מדרגות בזה.

ואמנם נכון שזה קשה, וצריכים סיעתא דשמיא על זה.

הסיעתא דשמיא לאחר השתדלות האדם

ויש פסוק בתהלים (לז, ב-ג) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו השם לא יעזבו בידו וגו', היינו שהרשע רוצה להרוג את הצדיק, ופירשו בגמרא (קידושין ל, ב) כי פסוק זה נאמר דרך משל על היצר הרע, שהיצר הרע הוא הרשע, שרוצה להכשיל את האדם שהוא עדיין צדיק, ולהמיתו מיתת-עולם, גיהינום! והשם לא יעזבו בידו - אדם צריך שהקב"ה יעזור לו בזה, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כי היצר הרע חזק מאד ומפתה לעשות עבירות, ומצד הטבע לא שייך לבד להתגבר עליו, אלא רק בעזרת הקב"ה, עם סיעתא דשמיא, והשם לא יעזבו בידו.

ומתי הקב"ה עוזר? כתוב במסילת ישרים (פרק ב) וכן מובא בשם הגאון (קול אליהו סוכה), כי זהו רק אם אדם עושה כל מה שהוא יכול, והוא מצד עצמו עשה את כל ההשתדלות נגד היצר הרע, וכבר הגיע למצב ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", אז הקב"ה עוזר לו להתגבר על היצר.

ומה היא ההשתדלות? ללמוד מוסר! בסדרי המוסר שבישיבה, חצי שעה לפני תפילת מעריב, ובאלול מוסיפים עוד רבע שעה לפני מנחה, וסדר מוסר הוא ההשתדלות נגד היצר הרע, ואז - כאשר האדם בעצמו עשה כל מה שהוא יכול, אזי השם לא יעזבו בידו ויש סיעתא דשמיא, אבל מי שאינו עושה מה שהוא יכול מדוע שיעזרו לו, ואין סיעתא דשמיא.

ואמרו בגמרא שם כי יצרו של אדם 'מתגבר' עליו בכל יום, וימתחדש' עליו בכל יום, והם שתי נוסחאות, מתגבר ומתחדש [ונתבאר במקום אחר כי 'מתגבר' היינו אותו היצר הרע שכבר היה בעבר, שחוזר ומתגבר בכל יום, וימתדש' היינו יצר הרע של דברים חדשים שלא היו בעבר], ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. אך רק אם אדם עושה בעצמו מה שהוא יכול, אזי הקב"ה עוזרו בזה, וכאמור ההשתדלות היא סדרי המוסר.

ועוד אמרו בגמרא (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו, ומבואר בזה גם כן, כי אימתי יש סיעתא דשמיא? עם הזכות של 'בא ליטרה'! והאיך באים ליטרה? עם יד המוסר! שלומדים ספרים של יראת שמים: שערי תשובה, חובות הלבבות, מסילת ישרים, וכל הספרים המוסיפים יראת שמים, ואם אדם עושה את זה הרי הוא כבר ליטרה, ומסייעין אותו בסיעתא דשמיא. כך המציאות.

תשובה על העבר מגיל בר מצוה

עכשיו אלו, ועוד מעט יהיה ראש השנה ויום כיפור, ימי הדין, וצריכים זכויות לזכות בדין, ולשוב בתשובה על העבר. אמנם זה גם חודש הרחמים, שיש בו סיעתא דשמיא על תשובה, ועל כל הזכויות שצריכים ליום הדין. ונתבונן מה היא התשובה שצריכים לעשות על העבר.

הנה באמת כל אחד ואחד, מיום עמדו על דעתו, מהיום של הבר מצוה, מי יכול לומר שלא עבר על איסור ביטול תורה, וכי יש מי שיכול לומר דבר כזה? הרי זה דבר נדיר, ואמנם יכול להיות שיש יחידי סגולה, והיו יחידי סגולה כאלה, אבל סתם אנשים בדרך כלל לא נוהרים עד כדי כך, והרי ביטול תורה הוא איסור, ומצד אחד עסק התורה זה זכות גדולה מאד, וכנגד זה ביטול תורה הוא איסור חמור מאד.

ביטול תורה נקרא 'מאסה' של תורה

ואמרו חז"ל במדרש (פתיחתא דאיכה רבה ב) ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה, והיינו שביטול תורה נקרא 'מאסה' של תורה, ומי שמתבטל מן התורה ואינו לומד, נקרא שהוא מואס בתורה.

והענין בזה, מפני שאם היה מחשיב את עסק התורה, שזה דבר כל כך חשוב ועצום, שזוכים בו לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והאומר הכי גדול שיכול להיות בעולם זה תורה, לא היה אצלו ביטול תורה, וביטול תורה נובע מכך שאינו מחשיב את זה.

כך המציאות. אבל מי עומד במדרגה הזו.

ועל חסרון החשיבות אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שיש פסוק "כי דבר השם בזה ואת מצוותיו הפרי" (במדבר טו, לא), והמשך הפסוק שם הוא איום ונורא [הכרת תכרת וגו'], ומה נקרא 'דבר השם בזה?' - מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, אם אפשר לעסוק, אם הוא יכול ואינו עוסק, מדוע הוא לא עוסק? מפני שאינו מחשיב את התורה!

ואמנם יתכן שזה מפני שהוא לא יודע, והוא שוגג בזה, כי אינו יודע את החשיבות, אבל גם שוגג זה חטא וצריך כפרה, וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, טו) כי גם השוגג ענוש יענש, מפני שזה חטא, וזה נקרא 'מאסה' של תורה, כי זה לא סתם ביטול תורה שהוא אנוס, אלא הוא לא מחשיב את התורה, וזהו מאסה של תורה, אפילו בשוגג!

ההתקשרות להקב"ה - להיות מרותק לתורה

ומה שאמרו כי דבר השם בזה וגו' מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, שמעתי בשם אדם גדול שאמר כי זה לא נאמר רק על ביטול תורה של זמן, שיכול ללמוד יותר זמן ואינו לומד, אלא אפילו מי שלומד כל הזמן שהוא יכול, אבל הוא יכול ללמוד יותר בהבנה, וכן אם יכול להיות יותר מרותק לתורה, והם שני דברים: ללמוד יותר בהבנה ולהבין יותר טוב את מה שלומד, וגם להיות יותר מרותק ומרוכז בלימודו, אם הוא לא מרותק לתורה או שאינו מתאמץ להבין כפי כוחו, זה גם כן נקרא שאפשר לעסוק ואינו עוסק, שהוא לא מקושר לתורה כל כך.

ואם אדם מרותק והמחשבה מרותקת לתורה זוהי מדרגה אחרת לגמרי, כפי שכבר סיפרתי המעשה שהיה באחד שרצה לקבל אהבת השם ולהרגיש קרבת אלוֹקֵיךָ, ונסע להתייעץ עם אחד (איני יודע מי הוא) והלה נתן לו עצה: שילמד ספר 'שב שמעתתא', והוא לא שאל שאלות למה, אלא עשה כמו שאמר לו והתחיל ללמוד שב שמעתתא, ובאמת זה השפיע עליו שקיבל קרבת אלוֹקֵיךָ והתפילה נהייתה אחרת, והרגיש שזה משנה את כל ההתקשרות עם הקב"ה.

והטעם בזה כי הרי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (וזהר אחרי עג, א), היינו שהתורה מקשרת את עם ישראל והקב"ה, ומה שיותר מרותק - זה יותר מחזק את הקשר, וספר 'שב שמעתתא' זה ספר עמוק מאד, שלימודו מרתק מאד, וכשאדם מרותק לתורה זה מדרגה, וזו אהבת תורה עם אהבת השם, ומשנה את המהות של האדם.

עיקרי התשובה בכל יום בתפילה

והנה בשערי תשובה לרבינו יונה ביאר את כל עיקרי התשובה וכתב (א), (ט) כי יסודות התשובה הם שלושה: חרטה, וידוי, ועזיבת החטא.

והרי בכל יום בתפילה אנו אומרים ומבקשים "השיבנו לתורתך", וזוהי תפילה ובקשה על תשובה, וכן אומרים "סלח לנו כי חטאנו", שזה וידוי, חטאנו, ופגענו, וכבר יש כאן חרטה עם וידוי ותפילה על תשובה.

וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, והטעם בזה כמו שכבר אמרו בגמרא (ברכות ג, א) "הרחב פיך ואמלאהו" – ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו **שבדברי תורה נאמר 'הרחב פיך', תבקש כמה שאתה יכול, ואמלאהו! ובמה? בדברי תורה, היינו כל מה שהתורה מחייבת, רק תבקש ותקבל, ויש סייעתא דשמיא בלי גבול** [וראה גם בספר חסידים סימן קל"א שכתב: אם שואל אדם דבר שהוא שבח לבוראו כגון על לימוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים].

אבל האיך מבקשים, וכי רק בקשה סתם מן השפה ולחוץ? צריכים שתהיה בקשה אמיתית, מעומק הלב, בלב אמיתי! וכשמבקשים באופן כזה, אזי יש סייעתא דשמיא, על כל ענייני הרוחניות, השיבנו לתורתך, וקרבת לעבודתך, סלח לנו כי חטאנו, ומקבלים, כי מדוע מבקשים? מפני שרוצים את זה, ואם רוצים ומבקשים – מקבלים!

העצה לתשובה שלמה בזמן קצר

ועוד כתב רבינו יונה (שם ב, ז) עצה גדולה, שאדם יכול להיות בעל תשובה גמור ברגע אחד, עם הרבה זכויות של מעשים טובים שהוא עדיין לא עשה אותם, ויהיה בגדר "מעשיו מרובים מחמתו" (אבות ג, ט), שיש הרבה מעשים שהוא עדיין לא יודע אותם, ונחשב כבר מעשיו כאילו שכבר קיים אותם, יותר ממה שהוא יודע, ויש לו הרבה זכויות של מעשים טובים כאלה שהוא עדיין לא יודע ולא עשה אותם.

ומה היא הדרך לזה, כתב רבינו יונה: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם", והיינו בזמן שאדם גומר בלבבו לשמוע לקול המוכחים, שמדברים דברי מוסר, ובזמן של רבינו יונה היו

'מוכחים', מגידים שאומרים דברי מוסר לציבור, ואם אדם החליט וגמר בלבו לשמוע מוסר המוכחים, ולקיים את כל מה שהם אומרים, ושלא יגרע דבר מדבריהם, אזי בזה "עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר", והוא כבר נהיה בעל תשובה גמור.

ולא רק שנהיה בעל תשובה, אלא יותר מזה, "צדק נפשו בשעה קלה", ו"יקה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים", היינו שיש לו כבר מעשיו את הזכויות של כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, כי הוא נמצא בדרך המביאה לזה, עם החלטה אמיתית והנהגה שתביא אותו לידי כל המעשים הטובים וחזרה בתשובה, ובוה הוא נהיה צדיק בשעה קלה, וכבר יש לו את הזכויות גם על המעשים שעדיין לא עשה אותם.

וזה נקרא 'מעשיו מרובין מחמתו', שנחשב כאילו קיים את כל המעשים שעדיין אינו יודע אותם, וזוכה בזה על שם סופו, כמו שמצינו בבן סורר ומורה שנידון על שם סופו [ומידה טובה מרובה ממידת פורענות], ויש לו כבר מעשיו את הזכויות של המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, על שם סופו. וכתב רבינו יונה שם כי על ידי זה "ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול", ו"אשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", ברגע קטן, על ידי החלטה כזו, ורק צריך שתהיה החלטה אמיתית, עם כל הלב, ואז ברגע קטן הוא נעשה צדיק ומקבל זכויות כאלה שאין לשער.

וכיצד בידינו לעשות זאת למעשה? אם אדם מחליט שהוא ילמד מוסר בקביעות, בסדר המוסר שבישיבה, ומי שאינו בישיבה – גם בבית יש ספרי מוסר, ועל ידי שיש בכל יום איזה קביעות, אם זה דבר תמידי אזי "אבנים שחקו מים", וכל טיפה וטיפה מצטרפת ומשפיעה עוד ועוד, וכל הזמן עולים בדרגה ומקבלים דרגה גבוהה יותר, עם יותר יראת שמים, ויותר אמונה, ויותר מידות טובות ואהבת הבריות, וכל המעלות הרוחניות.

זאת העצה לזכות לתשובה שלמה, עם זכויות נוספות על מה שעתידי לעשות, כמו שכתב רבינו יונה, שזה תשובה על העבר, וגם זכויות על העתיד אפילו שעדיין לא עשה. ואמנם צריכים סייעתא דשמיא. יהי רצון שזוכה לסייעתא דשמיא שאנחנו וכל עם ישראל נזכה לעשות את העצות האלה של רבינו יונה, ונזכה עם כל בית ישראל לכתובה וחתימה טובה.

מתוך דברי החיזוק שאמר רבינו שליט"א במהלך השיעורים והחברות לבני הישיבה מתחילת הזמן

כך ממה נפשך, או שקמים מוקדם ועייפים כל היום, או שקמים מאוחר ומפסידים תפילה בציבור בישיבה, וזה גם בטלה.

לכן כדאי לדעת שזה לא דחוף להכיר אחד את השני, כי במשך הזמן מכירים, ורק הטבע מושך עכשיו להכיר, אבל זה לא דחוף ולא כדאי, לא כדאי לבזבז זמן וכוח, וזה גם ביטול תורה, בשביל הסקרנות הזו.

חזרת הלימוד והשיעורים

יש דבר חשוב מאד, חזרת השיעור, חזרה זה דבר הכרחי בכלל, על כל מה שלומדים, ומצינו כמה גמרות על חשיבות ומעלת החזרה. כל חזרה מוסיפה הבנה, ובחזרת השיעור, שומעים שיעור ומבינים, ואחר כך כשחוזרים רואים הבנה אחרת, וחזרה שנייה מוסיפה עוד הבנה, וכן כשלוומדים גמרא, אם חוזרים יש הבנה יותר גדולה, עם יותר בהירות בהבנה.

והזמן לחזרת השיעור כפי שהיה תמיד בישיבה הוא מיד בתחילת סדר שני, וכך היה נהוג בישיבה תמיד מאז היווסדה, שבתחילת הסדר השני חוזרים על השיעור, מיד, כשעדיין זוכרים את מה ששמעו בשיעור, וזה נותן הצלחה גדולה. בעזרת השם יזכו כולם לסייעתא דשמיא.

ימי ששי ושבת

עכשיו חודש אלול, ויש לפנינו ימי ששי ושבת, שהם ימים שבדרך כלל, בדרך הטבע, הזמן מתבזבז בהם, מפני שטרודים בהכנות לשבת ועוד דברים, והרבה זמן מתבזבז שלא לצורך.

אבל זה שלא כהוגן, ומעשים שהיו, שעשו זמן מסודר לכל דבר, זמן לזה וזמן לזה, ובכך גמרו את כל ההכנות לשבת בזמן קצר מאד, ואפשר ללמוד הרבה, לפני ההכנות ולאחריהם, ואם מסדרים את הזמן יש גם סייעתא דשמיא, כי הבא ליטהר מסייעין אותו, וכך אפשר להספיק ללמוד הרבה ביום ששי וגם בשבת, ואמנם צריכים גם לנוח קצת בשבת, אבל אפשר הרבה זמן ללמוד, ובפרט בחודש אלול חשוב מאד להתחזק בזה.

ברכה למשמר הנכנס

יש גמרא בברכות (יב, א) שבבית המקדש היו משמרות, בכל שבוע היו הכהנים מתחלפים, וכל שבוע היה משמר חדש, והמשמר היוצא היה מברך את המשמר הנכנס, כי הם נכנסים לעבודת המקדש, עבודת הקרבנות וכל עבודת המקדש, וכך היו מברכים אותם: "מי ששיכן את שמו בבית הזה", הקב"ה, ששמו שוכן בבית הזה, "הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושולם ורעות", והיינו ארבעה דברים: אהבה, אחווה, ושולם, ורעות, והם ענייני מידות טובות ומצות ואהבת לרעך כמוך, שיהיה אהבה ואחוה ושולם ורעות, ובוה היו מברכים את המשמר הנכנס.

ומה הצורך בברכה הזו? כי כדי שהעבודה בבית המקדש תהיה עבודה כשרה ורצויה, שתהיה לרצון, בשביל זה צריכים שיהיה אהבה ואחוה ושולם ורעות, מידות טובות, ואהבת לרעך כמוך, שזה כלל גדול בתורה, וזה הכרחי בשביל הצלחה בעבודת המקדש, כדי שהעבודה תהיה כמו שצריך, בכונה רצויה לשם שמים ממש, צריכים לזה זכויות לסייעתא דשמיא, והסייעתא דשמיא היא על ידי הזכויות של ואהבת לרעך כמוך.

וכך גם כשבאים לישיבה, מקום קדוש, הרי עושים כבוד שמים, שזה עבודת השם, ויש זכויות של מידות טובות, וכן סדרי הישיבה, תורה ותפילה, שבישיבה זה תפילה בכונה, וכן סדרי המוסר, והבא ליטהר מסייעין אותו, סדר המוסר נקרא בא ליטהר, כי למה לומדים ספרי מוסר? מפני שרוצים להיות טהורים, נשמה טהורה, עם הנהגה של טהרה, ובזכות זה מסייעין אותו, וזה דבר שרואים, שאלו שלומדים מוסר יש להם סייעתא דשמיא, והסדרים האלה הם זכויות להצלחה.

סקרנות להכיר חברים חדשים

יש טבע כשבאים ציבור שמתאסף מכמה מקומות, רוצים להכיר אחד את השני, כי עד עכשיו לא הכירו ולא היו ביחד, ועכשיו נמצאים ביחד, ורוצים להכיר אחד את השני, וזה גורם שבליה מתחילים לדבר ולשוחח, שכך הטבע שיש סקרנות ורוצים להכיר, ומחמת זה הולכים מאוחר לישון, ואחר

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב **משה שמואל לוקסנברג** זללה"ה
ב"ר ישראל מיכאל זללה"ה - נלב"ע ט"ז אלול התשנ"ד תנצב"ה